

**Алгоритм дій у разі виникнення надзвичайних ситуацій
хімічного, радіаційного та біологічного характеру
Хімічна небезпека**

Аварії (катастрофи) на підприємствах, транспорті та продуктопроводах можуть супроводжуватися викидом (випуском) в атмосферу і на прилеглу територію небезпечних хімічних речовин (НХР), таких як хлор, аміак, синильна кислота, фосген, сірчаний ангідрид тощо. Це є серйозною небезпекою для населення, адже заражене повітря вражає органи дихання, а також очі, шкіру та інші органи.

Фактори небезпеки викиду (розливу) хімічно небезпечних речовин: забруднення навколишнього середовища, небезпека для всього живого, що опинилося на забрудненій місцевості (загибель людей, тварин, знищення посівів та ін.), крім того, внаслідок можливого хімічного вибуху – виникнення сильних руйнувань на значній території.

Дії у випадку загрози виникнення хімічної небезпеки:

- сирени і переривчасті гудки підприємств – це сигнал "Увага всім". Негайно ввімкніть приймач радіотрансляційної мережі або телевізор. Уважно слухайте інформацію про надзвичайну ситуацію та порядок дій;
- при оголошенні небезпечного стану уникайте паніки;
- попередьте сусідів, надайте допомогу людям з особливими потребами, дітям та літнім людям;
- виконайте заходи щодо зменшення проникнення отруйних речовин у квартиру (будинок): щільно зачиніть вікна та двері, щілини заклейте;
- підготуйте запас питної води: наберіть воду у герметичні ємності, підготуйте найпростіші засоби санітарної обробки (мильний розчин для обробки рук);
- дізнайтеся у місцевих органів влади про місце збору мешканців для евакуації та уточніть час її початку. Підготуйтеся: упакуйте у герметичні пакети та складіть у валізу документи, цінності та гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас консервованих продуктів на 2-3 доби;
- перед виходом з будинку вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, візьміть підготовлені речі, одягніть засоби захисту.

Дії у випадку раптового виникнення хімічної небезпеки:

- уникайте паніки. З одержанням повідомлення (по радіо або іншим засобам оповіщення) про викид (розлив) в атмосферу небезпечної хімічної речовини (НХР) та про небезпеку хімічного зараження, виконайте передбачені заходи;
- надягніть засоби індивідуального захисту органів дихання та найпростіші засоби захисту шкіри;
- по можливості негайно залиште зону хімічного забруднення;
- якщо засобів індивідуального захисту немає і вийти з району аварії неможливо, залишайтеся у приміщенні і негайно та надійно герметизуйте його! Зменшіть можливість проникнення небезпечної хімічної речовини (НХР, парів, аерозолів) у приміщення: щільно зачиніть вікна та двері, димоходи, вентиляційні люки, щілини в рамах вікон та дверей заклейте, вимкніть джерела газо-, електропостачання та загасіть вогонь у печах. Чекайте повідомлень від органів влади з питань надзвичайних ситуацій за допомогою засобів зв'язку;
- знайте, що уражаюча дія конкретної небезпечної хімічної речовини (НХР) на людину залежить від її концентрації у повітрі та тривалості, тому, якщо немає можливості покинути небезпечну зону, не панікуйте і продовжуйте вживати заходи безпеки;

- швидко зберіть необхідні документи, цінності, ліки, продукти, запас питної води та інші необхідні речі у герметичну валізу та підготуйтеся до евакуації;
- попередьте сусідів про початок евакуації. Надайте допомогу дітям, інвалідам та літнім людям. Вони підлягають евакуації в першу чергу;
- залишаючи приміщення (квартиру, будинок), вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, візьміть підготовлені речі, одягніть засоби захисту;
- виходьте із зони хімічного зараження в бік, перпендикулярний напрямку вітру, та обходьте тунелі, яри, лощини – в низинах може бути висока концентрація небезпечних хімічних речовин (НХР);
- при підозрі на ураження небезпечними хімічними речовинами (НХР) уникайте будь-яких фізичних навантажень, необхідно пити велику кількість рідини (чай, молоко, сік, воду) та звернутися до медичного закладу;
- вийшовши із зони зараження, зніміть верхній одяг, ретельно вимийте очі, ніс та рот, по можливості прийміть душ;
- з прибуттям на нове місце перебування, дізнайтеся у місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, що відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

ХЛОР

Ознаки отруєння хлором:

під час вдихання парів хлору виникає ураження легень, яке супроводжується набряком киснево-поглинальних альвеол, які під час кашлю можуть розірватися з виділенням мокроті з кров'ю, внаслідок чого людина гине від нестачі кисню.

Перша допомога при отруєнні хлором:

- одягніть протигаз і виведіть ураженого на свіже повітря. Робити штучне дихання не можна, необхідно у важких випадках;
- застосувати кисневу інгаляцію. Слід забезпечити повний спокій. Для зменшення подразнення – вдихання парів нашатирного спирту, промивання очей, рота, носа 2%-м розчином харчової соди.

Дії в осередку зараження:

- Заплющити очі та затамувати дихання;
- Закутатися у верхній одяг і дихати крізь нього (можна змочити водою);
- Не бігти;
- Спробувати визначити напрямок вітру;
- Виходити з зони зараження в бік, який перпендикулярний вітру;
- За неможливості вийти, спробувати залізти на високий предмет (стовп, драбину тощо), оскільки хлор стелиться знизу над землею.

При виявленні будь-якого виду зараження – негайно дзвоніть за телефоном 101.

При отруєнні хлором – винести потерпілого із зони зараження.

При зупинці дихання – зробити штучне дихання. Шкіру, рот, ніс промити 2%-м розчином питної соди або водою.

Аміак

У випадку розливу рідкого аміаку і його концентрованих розчинів не можна доторкатися до розлитої рідини.

Ознаки отруєння аміаком:

- нежить, кашель, важке дихання, задуха;
- підвищене серцебиття, порушена частота пульсу;
- при контакті з рідким аміаком виникає обмороження, можливий опік з пухирями, виразки.

Перша допомога при отруєнні аміаком:

- одягніть протигаз і виведіть ураженого на свіже повітря;
- дайте подихати зволоженим повітрям (теплими водяними парами 10%-ного розчину ментолу в хлороформі);
- дайте йому теплого молока з «Боржомі» або харчовою содою;
- при задусі необхідний кисень;
- при спазмі голосових щілин забезпечте тепло на ділянку шиї, теплі ванночки, інгаляцію;
- при зупинці дихання проведіть серцево-легеневу реанімацію;
- при потраплянні в очі – промийте водою або протріть вазеліновою або оливковою олією;
- при ураженні шкіри – обмийте чистою водою, зробіть примочки з 5%-ного розчину оцтової, лимонної або соляної кислоти.

Фосфін

Ознаки отруєння фосфіном:

- нудота, болі в животі;
- утруднене дихання;
- головні болі, озноб, спрага.

Перша допомога при отруєнні фосфіном:

- постраждалого слід негайно винести на свіже повітря;
- слід змити з постраждалого можливе забруднення та змінити одяг;
- за необхідності дайте кисень, активоване вугілля з розрахунку 1 грам на кілограм ваги постраждалого.

Фосген

Ознаки отруєння фосгеном:

- подразнення слизових (очей, носа та горла);
- утруднене дихання, кашель, задишка;
- кривава або пінна мокрота, блювота;
- біль у грудях;
- іноді призводить до хімічної пневмонії і летального результату.

Перша допомога при отруєнні фосгеном:

- постраждалого слід негайно винести на свіже повітря;
- слід змити з постраждалого можливе забруднення та змінити одяг;
- за необхідності дайте кисень, активоване вугілля з розрахунку 1 грам на кілограм ваги постраждалого.

Хлорид водню

Ознаки отруєння хлоридом водню:

- подразнення дихальних шляхів і утруднене дихання;
- подразнення очей і шкіри;
- нудота та блювота;
- втрата свідомості.

Перша допомога у разі отруєння хлоридом водню:

- постраждалого слід негайно винести на свіже повітря;
- слід змивати можливе забруднення щонайменше протягом трьох хвилин та змінити одяг;
- за необхідності промийте очі простою водою чи сольовим розчином протягом 15 хвилин;
- дайте потерпілому випити якомога більше води.

Оксид азоту

Ознаки отруєння оксидом азоту:

- печіння в очах;
- сонливість;
- зниження артеріального тиску;
- симптоми бронхіту;
- головні болі та важке дихання;
- симптоми легкого бронхіту;
- запаморочення;
- при важких отруєннях - набряк легень.

Перша допомога у разі отруєння оксидом азоту:

- постраждалого слід негайно винести на свіже повітря;
- слід змивати з постраждалого можливе забруднення щонайменше протягом 15 хвилин та змінити одяг;
- промивайте очі постраждалого щонайменше 15 хвилин;
- дайте постраждалому випити якомога більше води.

Зарин

Ознаки отруєння оксидом азоту:

- двоїння в очах;
- підвищена пітливість;
- тахікардія, яка змінюється брадикардією;
- підвищений АТ;
- нудота, блювання та/або абдомінальний біль;
- слабкість, головний біль;
- бронхоспазм (нагадує приступ бронхіальної астми);
- при найважчій формі ураження – судоми та параліч (параліч дихальних м'язів призводить до блискавично швидкої смерті).

Перша допомога у разі отруєння зарином:

- негайно покиньте місцевість, де був здійснений викид зарину;
- піднімайтеся якомога вище (зарин важчий за повітря);
- використовуйте протигаз, або ватно-марлеву маску, змочену водою;
- у безпечному місці звільніться від одягу, на який потрапив зарин (краще розірвіть чи розріжте);
- при потраплянні на шкіру негайно змийте залишки речовини великою кількістю води з милом;
- якщо зарин потрапив в очі, 10-15 хв. промийте їх проточною водою або фізрозчином, закрийте очі 1 % розчином атропіну;
- якщо проникнення було аліментарним шляхом – не потрібно викликати блювання чи вживати воду;
- якнайшвидше введіть антидот;
- при судамах – бензодіазепіни.

Іприт

Ознаки ураження іпритом:

- почервоніння та свербіж шкіри;
- поява жовтих пухирів;
- біль і набряк очей, слъозотеча, світлочутливість;
- нежить, чхання, захриплість голосу, задишка та кашель;
- біль у животі, діарея, лихоманка, нудота та блювота;

- при важкому ураженні – сильний біль або сліпота, що триває до 10 днів.

Перша допомога у разі ураження іпритом:

- покиньте місце викиду іприту. Якщо викид стався на вулиці, підніміться на якомога вищу точку, адже іприт важчий за повітря та осідатиме;
- звільніться від зараженого одягу, розірвавши його;
- промийте уражені ділянки шкіри великою кількістю води. Якщо іприт потрапив в очі – також промийте їх;
- при потраплянні іприту через ротову порожнину в жодному разі не викликайте блювання;
- зверніться за медичною допомогою.

Надання домедичної допомоги при ураженні НХР

В першу чергу негайно захистіть органи дихання від подальшої дії НХР.

Надіньте на потерпілого протигаз або ватно-марлеву пов'язку, попередньо змочивши її *водою або 2% розчином питної соди у випадку отруєння хлором, а у разі отруєння аміаком – водою або 5%-м розчином лимонної кислоти.*

Винести потерпілого із зони зараження та забезпечити йому спокій і тепло.

Запам'ятайте!

Домедична допомога ураженим НХР в осередку хімічного зараження полягає у захисті органів дихання, видаленні та знезараженні стійких НХР на шкірі, слизових оболонках очей, на одязі та негайній евакуації за межі зараженої зони.

При необхідності викликати швидку медичну допомогу (103) та відправити потерпілого до медичного закладу.

Як діяти після того, як хімічна небезпека минула

Коли отримали сигнал про закінчення хімічної небезпеки або за сприятливої зміни вітру після виходу із зони забруднення:

- відкрийте вікна й двері, провітрить приміщення;
- змініть верхній одяг ; прийміть душ або вимийте відкриті частини тіла з милом; уникайте будь – яких фізичних навантажень;
- промийте продукти харчування (овочі, фрукти) слабким (2% -вим) мильно-содовим розчином.

Радіаційна небезпека

Факторами небезпеки радіації є: забруднення навколишнього середовища, небезпека для всього живого, що опинилося на забрудненій місцевості (загибель людей, тварин, знищення посівів та ін.), внаслідок радіаційної аварії.

Дії у випадку загрози виникнення радіаційної небезпеки:

- при оголошенні небезпечного стану не панікуйте, слухайте повідомлення;
- уточніть місце початку евакуації. Попередьте сусідів, допоможіть дітям, людям з особливими потребами та людям похилого віку. Вони підлягають евакуації в першу чергу;
- зменшіть проникнення радіаційних речовин в квартиру (будинок): щільно закрийте вікна та двері, щілини заклейте;
- підготуйтеся до можливої евакуації: упакуйте у герметичні пакети та складіть у валізу документи, цінності та гроші, предмети першої необхідності, ліки, мінімум білизни та одягу, запас консервованих продуктів на 2-3 доби, питну воду. Підготуйте найпростіші засоби санітарної обробки (мильний розчин для обробки рук);

- перед виходом з будинку вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, візьміть підготовлені речі, одягніть протигаз (респіратор, ватно-марлеву пов'язку), верхній одяг (плащ, пальто, накидка), гумові чоботи;
- з одержанням повідомлення про радіаційну небезпеку негайно укрийтеся в будинку. Стіни дерев'яного будинку послаблюють іонізуюче випромінювання в 2 рази, цегляного - у 10 разів; заглиблені укриття (підвали): з покриттям із дерева у 7 разів, з покриттям із цегли або бетону у 40 - 100 разів;
- уникайте паніки. Слухайте повідомлення органів влади з питань надзвичайних ситуацій;
- зменшіть можливість проникнення радіаційних речовин в приміщення;
- проведіть йодну профілактику. Йодистий калій вживати після їжі разом з чаєм, соком або водою 1 раз на день протягом 7 днів: дітям до двох років - по 0,040 г на один прийом; дітям від двох років та дорослим - по 0,125 г на один прийом. Водно-спиртовий розчин йоду приймати після їжі 3 рази на день протягом 7 днів: дітям до двох років - по 1-2 краплі 5% настоянки на 100 мл молока(консервованого) або годувальної суміші; дітям від двох років та дорослим - по 3-5 крапель на стакан молока або води. Наносити на поверхню кінцівок рук настоянку йоду у вигляді сітки 1 раз на день протягом 7 днів;
- по можливості негайно залишіть зону радіоактивного забруднення;
- з прибуттям на нове місце перебування, проведіть дезактивацію засобів захисту, одягу, взуття та санітарну обробку шкіри на спеціально обладнаному пункті або ж самостійно (зняти верхній одяг, ставши спиною проти вітру, витрясти його; повісити одяг на перекладину, віником або щіткою змести з нього радіоактивний пил та вимити водою; обробити відкриті ділянки шкіри водою або розчином (типу ІПП-8), який буде виданий кожному. Для обробки шкіри можна використовувати марлю чи просто рушники;
- дізнайтеся у місцевих органів державної влади адреси організацій, що відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

Запам'ятайте!

- використовуйте для харчування лише продукти, що зберігалися у зачинених приміщеннях, консервацію і не зазнали радіоактивного забруднення; не вживайте овочі, які росли на забрудненому ґрунті; не пийте молоко від корів, які пасуться на забруднених пасовиськах;
- не пийте воду із відкритих джерел та із мереж водопостачання після офіційного оголошення радіаційної небезпеки, колодязі накрийте;
- уникайте тривалого перебування на забрудненій території;
- у приміщеннях, щодня робіть вологе прибирання, бажано з використанням миючих засобів;
- у разі перебування на відкритій, забрудненій радіоактивними речовинами місцевості, обов'язково використовуйте засоби захисту: для захисту органів дихання - протигазом, респіратором, ватно-марлевою чи протипиловою пов'язкою, зволоженою марлевою пов'язкою, хустинкою або будь-якою частиною одягу; для захисту шкіри - спеціальним захисним одягом типу ОЗК, плащем з капюшоном, накидкою, комбінезоном, гумовим взуттям і рукавицями.

БІОЛОГІЧНА НЕБЕЗПЕКА

При надзвичайних ситуаціях може зростати захворюваність населення на інфекційні хвороби. У разі ведення бойових дій, поширення збудників може статися внаслідок використання противником біологічної зброї, а також здійснення біотерористичних актів.

Важливо знати ознаки застосування супротивником біологічної зброї, вміти правильно діяти для зменшення негативних наслідків у таких ситуаціях.

ЦЕ ПОТРІБНО ЗНАТИ:

Ознаками застосування супротивником біологічної зброї може бути наступне:

- поява в повітрі хмари за шляхом пересування літаків, БПЛА, інших літальних апаратів противника;

- слабкі, не властиві звичайним боєприпасам, звуки розриву бомб, ракет, снарядів тощо;
- наявність на ґрунті невеликих ям від розриву дрібних авіаційних бомб;
- наявність на ґрунті та поверхнях об'єктів крапель рідини (можливо маслянистої), нальоту порошкоподібних речовин;
- наявність на приземній рослинності крапель роси, яка не зникає упродовж дня;
- наявність на поверхнях водойм плям маслянистої рідини;
- наявність осколків снарядів; залишків контейнерів;
- поява великої кількості комах і гризунів;
- загибель тварин і гризунів;
- велика кількість інфекційних захворювань, що одночасно виникли серед населення.

ЦЕ ПОТРІБНО ПАМ'ЯТАТИ:

- В осередку біологічного зараження необхідно виконувати наступні дії:
- уникайте паніки. Слухайте повідомлення органів влади з питань надзвичайних ситуацій;
- не торкайтеся до можливих об'єктів біологічного зараження, якими можуть бути будь-які предмети довкола Вас;
- захистіть себе від нападу комах додатковим одягом, целофаном, іншими підручними засобами;
- негайно сховайтеся в укриття (максимально повітронепроникне приміщення) або зменшіть можливість проникнення повітря у приміщення, де Ви знаходитесь: щільно закрийте вікна, двері, вентиляційні отвори, герметизуйте липкими стрічками, змоченими водою тканиною, папером;
- уточніть місце початку евакуації, попередьте про небезпеку сусідів, допоможіть дітям, людям з особливими потребами та людям похилого віку;
- швидко зберіть необхідні документи, цінності, ліки, продукти, запас питної води, найпростіші засоби санітарного оброблення та інші необхідні речі у герметичну валізу та підготуйтеся до евакуації;
- надягніть засоби індивідуального захисту органів дихання (ватно-марлеві пов'язки, респіратори, медичні маски, протигази). За наявності, одягніть захисні окуляри;
- використовуйте найпростіші засоби захисту шкіри (одягу, гумові рукавиці), взуття (бажано гумове);
- візьміть підготовлені речі, вимкніть джерела електро-, водо- і газопостачання, залишіть приміщення (квартиру, будинок);
- за змоги негайно покиньте зону біологічного забруднення. Виходьте із зони у зазначеному для евакуації напрямі, перпендикулярно до напрямку вітру та обходьте тунелі, яри, лощини - в низинах може бути висока концентрація збудників.

У разі тривалого перебування на відкритій, забрудненій біологічними агентами місцевості:

- за межами укриття обов'язково використовуйте індивідуальні засоби захисту органів дихання - протигаз, респіратор, медичну маску, ватно-марлеву пов'язку, хустинку або будь-яку іншу тканину; для захисту шкіри - спеціальний захисний одяг типу ОЗК, плащ з капюшоном, накидку, комбінезон, гумове взуття і рукавиці;
- використовуйте для харчування лише продукти, що зберігалися у зачинених приміщеннях, консервацію і не зазнали біологічного забруднення;
- не вживайте овочі, які росли на забрудненому ґрунті;
- не пийте молоко від корів, які випасали на забруднених пасовиськах;
- пийте лише кип'ячену воду із відкритих джерел та із мереж водопостачання, колодязі накрийте захисними щитами і целофаном;
- у приміщеннях щодня робіть вологе прибирання бажано з використанням миючих засобів/дезінфектантів;

- приймайте медичні препарати, які будуть Вам рекомендовані фахівцями рятувальної та медичної служб.

Після виходу із зони біологічного забруднення:

- продезінфікуйте засоби індивідуального захисту, одягу, взуття та шкіру на спеціально обладнаному пункті або ж самостійно (зняти верхній одяг, ставши спиною проти вітру, не витрясати його; одяг згортати зовнішньою поверхнею до середини; по можливості помістити у мішок; обробити відкриті ділянки шкіри, ніс та рот тканиною, змоченою водою з милом/антисептиком;
- дізнайтеся у місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, що відповідають за надання допомоги потерпілому населенню;
- у разі підозри на ураження збудниками уникайте будь-яких фізичних навантажень, пийте велику кількість рідини (чай, молоко, сік, вода) та зверніться до медичного закладу.